

**POSTĘPOWANIE
DYSCYPLINARNE
W SPRAWACH
FUNKCJONARIUSZY
SŁUŻBY WIĘZIENNEJ**

Beata Baran

MONOGRAFIE

POSTĘPOWANIE DYSCYPLINARNE W SPRAWACH FUNKCJONARIUSZY SŁUŻBY WIĘZIENNEJ

Beata Baran

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Publikacja dofinansowana ze środków Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego

Stan prawny na 3 marca 2016 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Stanisław Pieprzny

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Joanna Maź

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Bąk

Łamanie

Wolters Kluwer

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-264-8935-8

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Moim Rodzicom

Spis treści

Wykaz skrótów / 13

Słowo wstępne / 17

Wprowadzenie / 19

Rozdział 1

Aksjologia postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 31

- 1.1. Podstawy aksjologiczne postępowania dyscyplinarnego / 31
- 1.2. Standardy sprawiedliwości proceduralnej w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 36

Rozdział 2

Postępowanie dyscyplinarne w sprawach funkcjonariuszy więziennictwa w ujęciu historycznym / 55

Rozdział 3

Źródła prawa w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 75

- 3.1. Źródła prawa a postępowanie w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej – uwagi wprowadzające / 75
- 3.2. Ustawowe i podustawowe źródła postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 84
- 3.3. Przynależność gałęziowa norm regulujących postępowanie dyscyplinarne w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 89

- 3.4. Funkcje norm regulujących postępowanie w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej / 95

Rozdział 4

Podstawowe zasady postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 102

- 4.1. Uwagi wprowadzające / 102
- 4.2. Zasada prawdy obiektywnej w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 105
- 4.3. Zasada domniemania niewinności w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 110
- 4.4. Zasada *in dubio pro reo* w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 113
- 4.5. Zasada prawa do obrony w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 115
- 4.6. Zasada kontroli w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 118

Rozdział 5

Podmioty postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 122

- 5.1. Uwagi wprowadzające / 122
- 5.2. Status prawny organów dyscyplinarnych / 123
- 5.3. Status prawny stron w postępowaniu dyscyplinarnym / 137
  - 5.3.1. Uwagi wprowadzające / 137
  - 5.3.2. Status prawny rzecznika dyscyplinarnego w postępowaniu dyscyplinarnym / 139
  - 5.3.3. Status prawny obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnym / 146
  - 5.3.4. Status prawny pokrzywdzonego w postępowaniu dyscyplinarnym / 158
- 5.4. Status prawny obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym / 161

Rozdział 6

**Systematyka przebiegu postępowania dyscyplinarnego
w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej
w ujęciu modelowym / 170**

Rozdział 7

**Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego w sprawach
funkcjonariuszy Służby Więziennej / 176**

- 7.1. Uwagi wprowadzające / 176
- 7.2. Czynności wyjaśniające przed wszczęciem postępowania dyscyplinarnego / 179
- 7.3. Podstawy wszczęcia postępowania dyscyplinarnego / 182

Rozdział 8

**Odmowa wszczęcia postępowania dyscyplinarnego w sprawach
dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej
lub jego umorzenie / 194**

Rozdział 9

**Postępowanie wyjaśniające w sprawach dyscyplinarnych
funkcjonariuszy Służby Więziennej / 207**

- 9.1. Uwagi wprowadzające / 207
- 9.2. Postępowanie dowodowe w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej / 208
- 9.3. Aspekty temporalne postępowania wyjaśniającego / 224

Rozdział 10

**Rozstrzygnięcia w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach
funkcjonariuszy Służby Więziennej / 230**

- 10.1. Uwagi wprowadzające / 230
- 10.2. Orzeczenia w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 231
  - 10.2.1. Charakter prawny orzeczenia dyscyplinarnego / 231
  - 10.2.2. Aspekt formalny orzeczenia dyscyplinarnego / 233
  - 10.2.3. Aspekt temporalny orzeczenia dyscyplinarnego / 239

- 10.2.4. Rozstrzygnięcia zapadające w orzeczeniach dyscyplinarnych w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / **241**
- 10.3. Postanowienia w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / **259**
  - 10.3.1. Charakter prawny i typologia postanowień zapadających w postępowaniu dyscyplinarnym / **259**
  - 10.3.2. Aspekt formalny postanowień zapadających w postępowaniu dyscyplinarnym / **262**

Rozdział 11

Zaskarżanie orzeczeń i postanowień wydanych w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej – zagadnienia ogólne / 265

Rozdział 12

Odwołanie w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 270

- 12.1. Charakter prawny odwołania w postępowaniu dyscyplinarnym / **270**
- 12.2. Podmioty uprawnione do wniesienia odwołania w postępowaniu dyscyplinarnym / **273**
- 12.3. Wymogi formalne i temporalne odwołania / **276**
  - 12.3.1. Aspekt formalny odwołania / **276**
  - 12.3.2. Aspekt temporalny odwołania / **281**
- 12.4. Postępowanie odwoławcze przed przełożonym dyscyplinarnym / **290**
- 12.5. Postępowanie odwoławcze przed wyższym przełożonym dyscyplinarnym / **292**
  - 12.5.1. Uwagi wprowadzające / **292**
  - 12.5.2. Faza wstępna postępowania odwoławczego przed wyższym przełożonym dyscyplinarnym / **293**
  - 12.5.3. Faza rozpoznawczo-wyjaśniająca postępowania odwoławczego przed wyższym przełożonym dyscyplinarnym / **294**
  - 12.5.4. Faza orzecznicza postępowania odwoławczego przed wyższym przełożonym dyscyplinarnym / **302**

Rozdział 13

Wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 313

Rozdział 14

Zażalenie w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 319

- 14.1. Charakter prawny zażalenia / 319
- 14.2. Podmioty uprawnione do wniesienia zażalenia w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 322
- 14.3. Wymogi formalne i temporalne zażalenia w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 325
  - 14.3.1. Aspekt formalny zażalenia / 325
  - 14.3.2. Aspekt temporalny zażalenia / 326
- 14.4. Postępowanie zażaleniowe / 328
  - 14.4.1. Uwagi wprowadzające / 328
  - 14.4.2. Postępowanie zażaleniowe przed organem dyscyplinarnym pierwszej instancji / 328
  - 14.4.3. Postępowanie zażaleniowe przed organem dyscyplinarnym drugiej instancji / 330

Rozdział 15

Wznowienie postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 332

- 15.1. Charakter prawny wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 332
- 15.2. Dopuszczalność wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 334
  - 15.2.1. Uwagi wprowadzające / 334
  - 15.2.2. Podstawy wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 336
- 15.3. Procedura wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 342
  - 15.3.1. Tryby wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 342
  - 15.3.2. Aspekt temporalny wznowienia postępowania dyscyplinarnego / 346

- 15.3.3. Przebieg procedury wznowienia postępowania dyscyplinarnego / **349**
  - 15.3.3.1. Uwagi wprowadzające / **349**
  - 15.3.3.2. Faza wstępna procedury wznowienia postępowania dyscyplinarnego / **350**
  - 15.3.3.3. Faza dowodowa procedury wznowienia postępowania dyscyplinarnego / **353**
  - 15.3.3.4. Faza orzecznicza procedury wznowienia postępowania dyscyplinarnego / **355**
- 15.3.4. Weryfikacja orzeczeń zapadłych w postępowaniu o wznowienie postępowania dyscyplinarnego / **363**

Rozdział 16

Prawomocność i wykonywanie orzeczeń oraz postanowień w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej / 364

- 16.1. Prawomocność orzeczeń oraz postanowień w postępowaniu dyscyplinarnym / **364**
- 16.2. Wykonywanie orzeczeń zapadłych w postępowaniu dyscyplinarnym / **366**

Podsumowanie / **371**

Wykaz aktów prawnych / **379**

Wykaz orzecznictwa / **383**

Bibliografia / **387**

Wykaz skrótów

Akty normatywne

- EKPC** europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- ERW** Europejskie Reguły Więzienne
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s.** ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- k.k.w.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 23)

- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- MPPOiP** Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- rozporządzenie ws. karania dyscyplinarnego z 1963 r.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 1963 r. w sprawie karania dyscyplinarnego funkcjonariuszów Służby Więziennej (Dz. U. z 1964 r. Nr 3, poz. 19)
- rozporządzenie ws. postępowania dyscyplinarnego z 2010 r.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 lipca 2010 r. w sprawie czynności związanych z postępowaniem dyscyplinarnym funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 146, poz. 982)
- rozporządzenie ws. regulaminu z 1996 r.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 listopada 1996 r. w sprawie regulaminu dyscyplinarnego funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 135, poz. 634 z późn. zm.)
- rozporządzenie ws. regulaminu z 1978 r.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 kwietnia 1978 r. w sprawie regulaminu dyscyplinarnego funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 10, poz. 41 z późn. zm.)
- rozporządzenie ws. sądów honorowych z 1961 r.** rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 maja 1961 r. w sprawie organizacji sądów honorowych i sądów koleżeńskich dla funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz zasad i trybu postępowania przed tymi sądami (Dz. U. Nr 27, poz. 134)
- ustawa o SW** ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1415 z późn. zm.)
- ustawa o SW z 1996 r.** ustawa z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 z późn. zm.)
- ustawa o SW z 1959 r.** ustawa z dnia 10 grudnia 1959 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 1984 r. Nr 29, poz. 149 z późn. zm.)

Publikatory i czasopisma

AUWr.	Acta Universitatis Wratislaviensis
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz. Pr. P. P.	Dziennik Praw Państwa Polskiego (1918–1919)
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
PWP	Przegląd Więziennictwa Polskiego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej
ZNSA	Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUR	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego

Inne

CBOSA	Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SW	Służba Więzienna
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Słowo wstępne

Prezentowana monografia została zainspirowana nowym modelem postępowania dyscyplinarnego przyjętym w uchwalonej w dniu 9 kwietnia 2010 r. ustawie o Służbie Więziennej. Od momentu wejścia w życie tego aktu pojawiło się wiele rozmaitych problemów dotyczących jego stosowania. Głównym zagadnieniem badawczym postawionym w pracy jest kwestia respektowania w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej standardów sprawiedliwości proceduralnej. Poszczególne instytucje procedury dyscyplinarnej zostały szczegółowo przedstawione pod tym właśnie kątem.

Opracowanie to stanowi zmienioną wersję dysertacji doktorskiej obronionej w lutym 2016 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pragnę serdecznie podziękować tym wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tej książki. Szczególne wyrazy wdzięczności kieruję do mojego Promotora Pana prof. zw. dr. hab. Jerzego Migdała, który nie tylko służył radą, ale również wspierał, gdy pojawiały się rozmaite wątpliwości. Trudno przecenić znaczenie uwag, które zgłaszał podczas spotkań poświęconych kolejnym fragmentom opracowania.

Za cenne uwagi dziękuję także Recenzentom rozprawy doktorskiej: Pani prof. zw. dr hab. Elżbiecie Urze oraz Panu Prof. KUL dr. hab. Krzysztofowi Wiakowi, których refleksje wpłynęły na ostateczny kształt tekstu, skłaniając do ponownego przemyślenia niektórych sformułowanych wcześniej poglądów.

Beata Baran
Kraków, 19 kwietnia 2016 r.

Wprowadzenie

Uwagi wstępne

Problematyka postępowania w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej¹ funkcjonariuszy Służby Więziennej ma istotne znaczenie dla prawidłowego działania systemu penitencjarnego². Normatywne aspekty funkcjonowania procedury dyscyplinarnej zasługują na bliższą refleksję ze strony nauki prawa, ze względu na blisko trzydziestotysięczną rzeszę funkcjonariuszy SW³. Świadczą oni pracę w ramach niepracowniczego zatrudnienia administracyjnoprawnego⁴. Jedną z wyróżniających go cech jest specjalna odpowiedzialność zawodowa o charakterze dyscyplinarnym⁵. Jej istotą są dolegliwości w postaci kar o charakterze represyjnym⁶ będące następstwem popełnienia przewinienia dyscyplinarnego przez funkcjonariusza SW. Mechanizmy proceduralne pozwalające urzeczywistnić ten rodzaj odpowiedzialności

---

¹ Por. ogólne uwagi na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej J. Supernata, *O odpowiedzialności dyscyplinarnej służby publicznej, a zwłaszcza o odpowiedzialności subiektywnej, czyli poczuciu odpowiedzialności* (w:) *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2013, s. 243 i n.; A. Korzeniewskiej-Lasoty, *Zróżnicowanie postępowań dyscyplinarnych*, *Przegląd Prawa Publicznego* 2014, nr 7–8, s. 218 i n.

² Por. T. Szymanowski (w:) T. Szymanowski, J. Migdał, *Prawo karne wykonawcze i polityka penitencjarna*, Warszawa 2014, s. 24.

³ Por. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej* 2013, rok LXXIII, Warszawa 2013, s. 185.

⁴ Ogólną charakterystykę tego rodzaju zatrudnienia przedstawił w doktrynie T. Kuczyński, *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach ze stosunków służbowych*, Wrocław 2000, s. 50 i n. Bliżej problem ten został omówiony w następnym punkcie wprowadzenia.

⁵ Odpowiedzialność tę należy *de lege lata* odróżnić od odpowiedzialności porządkowej i dyscyplinarnej pracowników administracji. Bliżej w tej materii E. Ura, *Obowiązki pracowników administracji publicznej a odpowiedzialność za ich wykonanie*, *ZNUR* 2003, nr 7, s. 401 i n.

⁶ Por. E. Ura, *Prawo urzędnicze*, Warszawa 2004, s. 205 i n.

wymagają w moim przekonaniu bliższej analizy. W piśmiennictwie prawniczym odczuwa się brak opracowania⁷, które w sposób kompleksowy, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej, przedstawiałoby te złożone zagadnienia, zwłaszcza po uchwaleniu ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej⁸.

O doniosłości tej problematyki dla praktyki funkcjonowania Służby Więziennej świadczą dane na temat liczby spraw dyscyplinarnych prowadzonych w XXI wieku. Ilustruje to poniższy wykres.

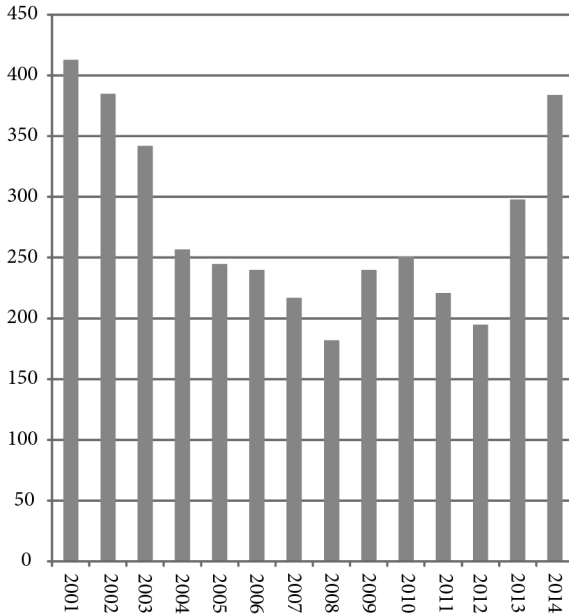
Liczba spraw dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW w XXI wieku waha się rocznie od blisko 200 do około 400. Średniorocznie w latach 2001–2014 zawsze przekraczała 250. Wskazane tu dane statystyczne w sposób jednoznaczny uzasadniają potrzebę teoretycznego i dogmatycznego opracowania tematyki postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy SW. Podkreślić należy, że ma ona charakter heterogeniczny, gdyż dotyczy zarówno wymiaru teoretycznego, jak i praktycznego.

---

⁷ Jedyne opracowanie, w którym kompleksowo omówiono przebieg procedury dyscyplinarnej, to F. Radoniewicz (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocho, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna. Komentarz*, red. M. Mazuryk, M. Zoń, Warszawa 2013, s. 505–631. Z natury rzeczy ma ono charakter praktyczny i chociaż wiele kwestii zyskało w nim trafne naświetlenie, to jednak model procedury dyscyplinarnej w Służbie Więziennej, zwłaszcza w wymiarze funkcjonalnym i aksjologicznym, nie jest wcale koherentny. Wiele zatem kwestii w dalszym ciągu oczekuje na teoretyczne opracowanie. Należy mieć przy tym na uwadze fakt, że wszelkie niedostatki w tworzeniu ogólnej teorii mogą w swych konsekwencjach skutkować woltaryzmem wykładni, co w przypadku postępowania dyscyplinarnego jest niedopuszczalne, ponieważ może prowadzić do naruszenia standardów sprawiedliwości proceduralnej.

⁸ Dz. U. Nr 79, poz. 523; tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1415 z późn. zm.

Wykres 1. Liczba postępowań dyscyplinarnych w latach 2001–2014

Źródło: opracowany na podstawie danych z Rocznej Informacji Statystycznej Służby Więziennej za lata 2001–2014.

Głównym przedmiotem analiz w tym opracowaniu są zagadnienia proceduralne związane z postępowaniem dyscyplinarnym w sprawach funkcjonariuszy SW. Kwestie materialnoprawne⁹ będą w niej traktowane subsydiarnie, w tym sensie, że odwołanie do nich następuje tylko wówczas, gdy jest to konieczne dla pełnego wyjaśnienia kontekstu proceduralnego¹⁰. Przyjęta

⁹ Przesłanki materialnoprawne odpowiedzialności dyscyplinarnej omówił w doktrynie R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 182 i n. oraz powołała tam literatura. Zob. też w tej kwestii T. Kuczyński, *Odpowiedzialność funkcjonariuszy służb zmiłitaryzowanych za przewinienia mniejszej wagi*, ZNSA 2012, nr 6, s. 28 i n.

¹⁰ Problematyka przebiegu postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy SW wyzwała często kontrowersje, także w praktyce jego stosowania. W moim przekonaniu stan ten jest następstwem złożoności regulacji normatywnej i jej wieloaspektowości. Przeplatają się w tej materii zagadnienia materialnoprawne z procesowymi i organizacyjnymi. W tej materii zob. też A. Kozieniewska-Lasota, *Zróznicowanie postępowań...*, s. 219–220.

konwencja merytoryczna w sposób wyraźny delimituje sferę proceduralną od materialnoprawnej¹¹.

Zasadniczym celem badawczym opracowania jest określenie, w jakim stopniu obowiązująca regulacja ustawowa w zakresie postępowania dyscyplinarnego wobec funkcjonariuszy SW odpowiada wartościom realizowanym przez uniwersalne standardy sprawiedliwości proceduralnej i podstawowym zasadom postępowania charakterystycznym dla demokratycznego państwa prawnego. W wymiarze aksjologicznym praca ta odwołuje się do poglądu wyrażonego ponad dwieście lat temu przez Monteskiusza¹²: „*Les formalités de la justice sont nécessaires a la liberté*”. W szczególności nader istotne są kwestie respektowania praw i interesów podmiotów uczestniczących w procedurze dyscyplinarnej. Mam tu na myśli przede wszystkim gwarancje ochrony interesów obwinionego oraz pokrzywdzonego. Z drugiej strony doniosłe znaczenie ma też zagadnienie, w jakim zakresie procedura ta zabezpiecza należyte funkcjonowanie Służby Więziennej¹³, w szczególności zaś, czy pozwala skutecznie eliminować lub chociażby ograniczać pojawiające się w jej strukturach naganne społecznie zachowania¹⁴. Ma to centralne znaczenie dla realizacji podstawowych celów prawa karnego wykonawczego¹⁵. Stąd też opracowanie to zostało oparte na tezie o względnej homeostazie interesów istniejącej w płaszczyźnie proceduralnej pomiędzy stronami i organami dyscyplinarnymi uczestniczącymi w postępowaniu dyscyplinarnym. Jej instrumentem są wkodowane w normy ustawy o SW uniwersalne standardy sprawiedliwości proceduralnej oraz podstawowe zasady postępowania. Pozwalają one zachować racjonalną równowagę między interesami organu dyscyplinarnego dbającego o interes służby a interesami obwinionego funkcjonariusza Służby Więziennej.

---

¹¹ Na temat istoty materialnoprawnego aspektu odpowiedzialności prawnej zob.: E. Kruk, *Pojęcie odpowiedzialności (analiza wybranych zagadnień)*, Administracja. Teoria – Dydaktyka – Praktyka 2008, nr 3, s. 114 i n.; S. Sykuna, *Kilka uwag o odpowiedzialności prawnej*, GSP 2003, t. XI, s. 30 i n.; E. Ura, *Prawo urzędnicze*, s. 205 i n.

¹² Ch. de Montesquieu, *De l'esprit des lois* (w:) *Oeuvres complètes*, ed. D. Oster, Paris 1964, s. 749.

¹³ Por. T. Przesławski, *Służba Więzienna w Polsce. Administracja i podstawy działania*, Warszawa 2012, s. 92 i n.

¹⁴ Na temat przewinienia dyscyplinarnego zob. F. Radoniewicz (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocha, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna...*, s. 520 i n. oraz J. Paśnik, *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Warszawa 2000, s. 257 i n.

¹⁵ Por. T. Szymanowski (w:) T. Szymanowski, J. Migdał, *Prawo karne wykonawcze...*, s. 261 i n.

Część wstępna rozprawy odnosi się głównie do aspektów metodologicznych, terminologicznych, aksjologicznych i historycznych (rozdziały 1–3). Omawiam w niej zagadnienia „prejudycjalne” dla dalszych wywodów merytorycznych. Druga – zasadnicza – część (rozdziały 4–16) ma za przedmiot instytucje i mechanizmy regulujące przebieg postępowania w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW w stadium służbowym. Są one prowadzone w klasycznej formule sekwencyjności dogmatycznej, począwszy od wszczęcia postępowania, poprzez pierwszą i drugą instancję, skończywszy na wykonaniu orzeczenia.

Praca oparta została głównie na analizie polskiego materiału normatywnego i doktrynalnego. U podstaw opracowania znalazły się studia dogmatyczne, prowadzone zarówno w płaszczyźnie ogólnoteoretycznej, jak i praktycznej. Dzięki temu zabiegowi możliwe stało się przedstawienie podstawowych mechanizmów normatywnych określających funkcjonowanie procedury dyscyplinarnej w kontekście standardów sprawiedliwości proceduralnej oraz podstawowych zasad postępowania w demokratycznym państwie prawa. W rozprawie przy analizie norm ustawy o Służbie Więziennej posłużyłam się uniwersalnymi metodami wykładni prawa, w tym także odpowiednimi dyrektywami preferencji¹⁶. Subsydiarnie zastosowałam także mechanizmy statystyczne oraz egzemplifikacyjne. Te ostatnie odnoszą się głównie do praktyki funkcjonowania Służby Więziennej.

Zakres podmiotowy postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej

Istotne znaczenie dla tematyki tego opracowania ma określenie zakresu podmiotowego postępowania dyscyplinarnego¹⁷. Konkretnie rzecz ujmując, chodzi o to, które osoby świadczące pracę w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej¹⁸ objęte zostały *de lege lata* władzą dyscyplinarną. Zagad-

¹⁶ Por. M. Zieliński, *Współczesne problemy wykładni prawa*, PiP 1996, z. 8–9, s. 7.

¹⁷ Ogólnie na temat podmiotów podlegających odpowiedzialności dyscyplinarnej zob.: R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 23 i n.; E. Ura, *Prawo urzędnicze*, s. 205 i n.

¹⁸ Służba Więzienna zgodnie z trafnym poglądem wyrażonym przez S. Pieprznego i E. Urę (*Formacje mundurowe w systemie administracji publicznej (w:) Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, red. E. Ura, S. Pieprzny, Rzeszów 2010, s. 21) ma status formacji mundurowej administracji bezpieczeństwa wewnętrznego. Jako mniej

nienie to nie zostało sprecyzowane *expressis verbis* w ustawie o Służbie Więziennej, zatem wymaga szczegółowej analizy już na wstępie.

Punktem wyjścia do rozważań na ten temat będzie regulacja przyjęta w art. 230 ust. 1 ustawy o SW. Przepis ten stanowi, że funkcjonariusz odpowiada dyscyplinarnie¹⁹ za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego²⁰ polegającego na naruszeniu dyscypliny służbowej lub za czyny sprzeczne ze złożonym ślubowaniem²¹. Norma ta w płaszczyźnie podmiotowej w sposób jednoznaczny odnosi się tylko do funkcjonariuszy SW. Również wszystkie pozostałe przepisy z rozdziału 21 ustawy o SW posługują się tym pojęciem. Warto podkreślić, że znalazło się ono także w samym tytule tego rozdziału.

Na tym tle rodzi się pytanie, czy postępowanie to obejmuje wszystkie osoby świadczące pracę w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Na tak sformułowane pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej. Zakres postępowania dyscyplinarnego obejmuje wyłącznie osoby posiadające status funkcjonariuszy w rozumieniu rozdziału 6 ustawy o SW. Nie ma ono natomiast zastosowania do pracowników zatrudnionych w SW, gdyż *de lege lata* nie posiadają oni przymiotu jej funkcjonariusza. Wyraźne rozróżnienie w tej materii statuuje art. 26 ust. 1 omawianej ustawy. Artykuł 230 ust. 1 tegoż aktu prawnego jest normą szczególną, a zatem zgodnie z argumentacją *exceptiones non sunt extentendae* nie może być interpretowany rozszerzająco.

---

precyzyjna jawi się definicja W. Maciejko (*Osobowe prawo administracyjne*, Warszawa 2008, s. 177), w której Służba Więzienna została uznana za „odmianę wyspecjalizowanej państwowej służby egzekucyjnej”.

¹⁹ Na temat charakteru odpowiedzialności dyscyplinarnej zob. E. Kusowska, *Odpowiedzialność za delikt dyscyplinarny jako przejaw karnia poza obszarem państwowego prawa karnego – zarys problematyki* (w:) *Granice kryminalizacji i penalizacji*, red. S. Pikulski, M. Romańczuk-Grądecka, Olsztyn 2013, s. 660 i n. Zob. też A. Bojańczyk, *Z problematyki relacji między odpowiedzialnością dyscyplinarną i karną (na przykładzie odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodów prawniczych)*, PiP 2004, z. 29, s. 22 i n.

²⁰ Typy przewinień dyscyplinarnych oraz ich znamiona w ujęciu ogólnoteoretycznym przedstawia R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 190 i n. Zob. też E. Plebanek, *Wielowarstwowa struktura przestępstwa a materialna treść i model struktury przewinień dyscyplinarnych* (w:) *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, t. 2, Warszawa 2012, s. 455 i n.

²¹ Por. S. Pieprzny, *Kodeksy etyczne służb i formacji mundurowych (wybrane zagadnienia)* (w:) *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2013, s. 176 i n.

Także ogólnoteoretyczny zakaz wykładni synonimicznej, zgodnie z którym różnym pojęciom i zwrotom nie wolno nadawać tego samego znaczenia, przemawia za proponowaną tutaj wykładnią. Oznacza to w praktyce niedopuszczalność stosowania postępowania dyscyplinarnego wobec pracowników „cywilnych” zatrudnionych w strukturach organizacyjnych więziennictwa²².

Rozważenia wymaga także, którzy funkcjonariusze SW są objęci zakresem postępowania dyscyplinarnego. Ich korpus w świetle postanowień art. 40 ust. 2 ustawy o SW dzieli się na tych pozostających w służbie przygotowawczej oraz na pozostających w służbie stałej. Ze względu na fakt, że art. 230 ust. 1 nie statuuje żadnych różnic pomiędzy obiema tymi kategoriami funkcjonariuszy, w oparciu o argumentację *lege non distinguente* wywodzę stwierdzenie, iż zarówno pierwsi, jak i drudzy są objęci zakresem podmiotowym postępowania dyscyplinarnego.

Objęcie *de lege lata* zakresem podmiotowym postępowania dyscyplinarnego wyłącznie funkcjonariuszy SW wymaga scharakteryzowania chociaż pokrótce mechanizmów prawnych ich zatrudnienia. Centralne miejsce zajmuje w tej materii art. 26 ustawy o SW, zgodnie z którym pełnią oni służbę w jednostkach organizacyjnych²³. To właśnie „służba”²⁴ jest istotą zatrudnienia o charakterze administracyjnoprawnym²⁵, w ramach którego funkcjonariusza

---

²² Wobec tej kategorii zatrudnionych mają zastosowanie regulacje z art. 108 k.p. dotyczące kar porządkowych. Por.: B. Wagner (w:) *Kodeks pracy. Komentarz*, red. B. Wagner, Gdańsk 2011, s. 639 i n.; A. Świątkowski, *Kodeks pracy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 582 i n.; W. Perdeus (w:) *Kodeks pracy. Komentarz*, red. K.W. Baran, Warszawa 2012, s. 711 i n.

²³ Na temat struktur organizacyjnych Służby Więziennej zob. bliżej: T. Przesławski, *Służba Więzienna w Polsce...*, s. 71 i n.; K. Dubiel, *Więziennictwo w wewnętrznym i zewnętrznym systemie bezpieczeństwa państwa* (w:) *Służba Więzienna w systemie obronnym państwa*, red. Z. Piątek, S. Olearczyk, Warszawa 2011, s. 84 i n.; J. Buczek, *Zadania i struktury Służby Więziennej* (w:) *Służba Więzienna w systemie...*, s. 71–74.

²⁴ E. Ura definiuje służbę publiczną jako sytuację „osób zatrudnionych na podstawie różnych stosunków prawnych we wszystkich konstytucyjnie wyodrębnionych władzach (...) wykonujących zróżnicowane funkcje i zadania związane z realizacją ustawowych zadań poszczególnych władz” – E. Ura, *Prawo urzędnicze*, s. 11.

²⁵ Por.: B. Szustakiewicz, *Stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych i żołnierzy zawodowych jako sprawa administracyjna*, Warszawa 2012, s. 17 i n.; K. Chochowski, *Model służby publicznej w III RP* (w:) *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2013, s. 39 i n.

SW i podmiot zatrudniający²⁶ łączy stosunek prawny o charakterze niepracowniczym. Jego źródłem jest niepracownicze mianowanie. Konstrukcja ta wywodzi się z prawa publicznego i ma charakter jednostronny²⁷. Praca w ramach służby, także w Służbie Więziennej, jest wykonywana w warunkach dobrowolnego podporządkowania²⁸, jednak z silnymi elementami dyspozycyjności²⁹ wobec podmiotu zatrudniającego³⁰. Jednym z jej aspektów jest niewątpliwie specjalna, określona w pragmatyce służbowej, odpowiedzialność dyscyplinarna.

W ujęciu wypracowanym w doktrynie prawa³¹ niepracownicze zatrudnienie o charakterze administracyjnym w służbach mundurowych charakteryzuje się następującymi cechami:

1. jednostronnym ustaleniem przez państwo w drodze bezwzględnie obowiązujących norm ustawowych warunków służby funkcjonariusza, w analizowanym przypadku to przede wszystkim regulacje przewidziane w art. 44–216 ustawy o SW;
2. publicznoprawnym charakterem stosunku służby, którego wyrazem jest administracyjnoprawny akt mianowania³² – por. art. 40 w zw. z art. 42 ust. 7 i 8 oraz art. 46 ustawy o SW;

---

²⁶ Pojęcia tego nie należy mylić z pojęciem pracodawcy w rozumieniu art. 3 k.p. Bliżej por. A. Sobczyk, *Uwagi na temat praw pracodawcy w polskim prawie pracy*, Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej, red. A. Świątkowski, Kraków 1995, s. 211 i n.

²⁷ Por. J. Stelina (w:) T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, J. Stelina, *Stosunek służbowy*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, System Prawa Administracyjnego, t. 11, Warszawa 2011, s. 184–190.

²⁸ Por. M. Mazurczyk (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocho, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbiński, M. Zoń, *Służba Więzienna. Komentarz*, red. M. Mazuryk, M. Zoń, Warszawa 2013, s. 121.

²⁹ Por. T. Zieliński, *Stosunek prawa pracy do prawa administracyjnego*, Warszawa 1977, s. 180 i n.

³⁰ Jak to podkreślał już w latach 80. T. Zieliński (*Prawo pracy. Zarys systemu. Część ogólna*, t. 1, Warszawa–Kraków 1986, s. 7), praca w służbach zmilitaryzowanych, *pro foro interno* o charakterze wewnątrzorganizacyjnym, nie podlega prawu pracy, lecz prawu administracyjnemu. W tym miejscu warto podkreślić, że pogląd ten odnosi się wyłącznie do aspektu materialnoprawnego.

³¹ T. Kuczyński (w:) T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, J. Stelina, *Stosunek służbowy*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, System Prawa Administracyjnego, t. 11, Warszawa 2011, s. 19–20; *idem*, *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych*, Wrocław 2000, s. 50 i n.

³² Por. J. Migdał, *Stosunek służbowy funkcjonariuszy Służby Więziennej w świetle nowej ustawy – wybrane problemy*, CzPKiNP 2000, nr 2, s. 123.

3. określeniem obowiązków funkcjonariusza jako powinności względem państwa i służby³³, a nie powinności wobec zatrudniającej go jednostki organizacyjnej – por. art. 41 ust. 1 ustawy o SW;
4. trwałością stosunku służbowego, którą zapewnia enumeratywne wyliczenie przyczyn³⁴ uzasadniających zwolnienie³⁵, jak i ściśle określenie wymogów kompetencyjnych i proceduralnych samego zwolnienia – por. art. 96–109 ustawy o SW;
5. podległością służbową³⁶ rozumianą jako stosunek kompetencyjno-zależnościowy³⁷ zachodzący między funkcjonariuszem a przełożonym w ramach zatrudnienia (służby³⁸), obejmującą dyspozycyjność określaną jako obowiązek funkcjonariusza poddania się, w granicach określonych przepisami prawa, aktom przełożonego odpowiedniego szczebla, zmieniającym lub istotnie modyfikującym schemat tego stosunku, wpływającym na dalszy byt w dotychczasowym kształcie, jak i podporządkowanie służbowe wynikające z wykonywania poleceń³⁹ (rozkazów) – por. m.in.: art. 10 ust. 2, art. 11 ust. 2, art. 12 ust. 3 i 4, art. 13 ust. 1, 3 i 4, art. 32, art. 69, art. 74, art. 157 ust. 2 ustawy o SW;
6. ograniczeniem niektórych uprawnień obywatelskich (por. m.in. art. 34 ust. 2, art. 163 ust. 1 ustawy o SW)⁴⁰, osobistych (por. m.in. art. 159, 161, 162 i art. 163 ust. 3 i 4 ustawy o SW)⁴¹ oraz ekonomicznych (por. m.in. art. 160 ust. 1)⁴²;

³³ Por. M. Zdyb, *Aksjologiczne dylematy służby publicznej* (w:) *Prawne i aksjologiczne aspekty służby publicznej*, red. K. Mieszkowska-Daszkiewicz, M. Mazuryk, Lublin–Warszawa 2010, s. 134–135.

³⁴ Por. R. Borek-Buchajczuk (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocha, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna. Komentarz*, red. M. Mazuryk, M. Zoń, Warszawa 2013, s. 251 i n.

³⁵ Por. J. Migdał, *Stosunek służbowy...*, s. 124–125.

³⁶ Por. T. Przesławski, *Służba Więzienna w Polsce...*, s. 171.

³⁷ Por. M. Miemiec, *Prewencja i weryfikacja w ramach nadzoru i kierownictwa w ujęciu tradycyjnym* (w:) *Nadzór administracyjny. Od prewencji do weryfikacji*, red. C. Kosiński, Wrocław 2006, s. 40.

³⁸ Por. bliżej E. Ura, *Prawo urzędnicze*, s. 11.

³⁹ Por. L. Bielecki, *Prawne formy i metody działania administracji* (w:) *Prawo administracyjne. Część ogólna*, red. L. Bielecki, P. Ruczkowski, Warszawa 2011, s. 357 oraz M. Kaczocha (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocha, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna. Komentarz*, red. M. Mazuryk, M. Zoń, Warszawa 2013, s. 392–393.

⁴⁰ Por. M. Kaczocha (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocha, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna...*, s. 404–405.

⁴¹ *Ibidem*, s. 399–403.

⁴² *Ibidem*, s. 396–398.

7. specjalnymi uprawnieniami socjalnymi⁴³ mającymi niekiedy charakter przywilejów – por. art. 170–216 ustawy o SW⁴⁴;
8. wzmocnionymi rygorami odpowiedzialności za działania podjęte przez funkcjonariusza przejawiające się zwłaszcza w odpowiedzialności dyscyplinarnej – por. art. 230–264 ustawy o SW⁴⁵.

Przywołane przeze mnie przepisy ustawy o Służbie Więziennej w pełni korelują z ogólnoteoretyczną⁴⁶ charakterystyką administracyjnoprawnego zatrudnienia na podstawie mianowania. W świetle podjętego w tej rozprawie tematu uprawnione jest stwierdzenie, że tylko oni są objęci zakresem postępowania dyscyplinarnego z rozdziału 21 ustawy o SW. Przyjęty w tej pracy zakres tematyczny nie uzasadnia zatem omawiania szczegółowo problematyki charakteru prawnego zatrudnienia funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Aspekt metodologiczny

We wstępie do rozprawy nieco uwagi należy poświęcić zastosowanym w niej metodom badawczym. W tej materii kierowałam się ustaleniami poczynionymi w teorii prawa⁴⁷. Zastosowałam cztery podstawowe metody: logiczno-językową, aksjologiczną, statystyczną oraz historyczną. Z natury rzeczy przy rozważaniach na temat postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy SW centralne znaczenie ma pierwsza z nich. W tym miejscu godzi się jednak podkreślić, że pozostaje ona w toku dalszych wywodów w ścisłej koincydencji z innymi wskazanymi wyżej metodami.

Za nader istotne uważam badanie prawa w kategoriach aksjologicznych (od gr. *aksios* – cenny). Zawsze jest ono bowiem konstruowane w celu urzeczy-

---

⁴³ J. Migdał, *Stosunek służbowy...*, s. 127–129.

⁴⁴ Por. M. Zoń i M. Mazuryk (w:) R. Borek-Buchajczuk, M. Kaczocha, M. Mazuryk, F. Radoniewicz, J. Wierzbicki, M. Zoń, *Służba Więzienna...*, s. 415 i n.

⁴⁵ Por. E. Ura, *Odpowiedzialność prawna służby publicznej w administracji rządowej i samorządu terytorialnego* (w:) *Służba publiczna. Stan obecny, wyzwania i oczekiwania*, red. M. Stec, S. Płażek, Warszawa 2013, s. 302 i powołaną tam literaturę.

⁴⁶ T. Kuczyński (w:) T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, J. Stelina, *Stosunek służbowy*, s. 18–20. Zob. też z dawniejszej literatury poglądy T. Zielińskiego, *Prawo pracy. Zarys...*, t. 1, s. 6–7.

⁴⁷ Por. A. Peczenik, *Płaszczyzny badania prawa*, PiP 1968, z. 2, s. 232 oraz K. Opalek, *Przedmiot prawoznawstwa a problem tzw. płaszczyzn prawa*, PiP 1969, z. 6, s. 991.

wistnienia pewnych wartości⁴⁸. Co więcej, prawo stanowione jest nie tylko nosicielem określonych wartości, ale również ich gwarantem, dlatego też badacz powinien odnosić się do nich przy interpretacji norm prawnych⁴⁹.

W tym opracowaniu istotne znaczenie ma też metoda historyczna⁵⁰. Badaniu poddano w nim modele postępowania dyscyplinarnego wobec funkcjonariuszy więziennictwa na przestrzeni blisko stu lat. Analizą historyczną objęłam okresy od odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., poprzez cały okres międzywojenny, okres PRL-u, skończywszy na mechanizmach wprowadzonych po zmianach ustrojowych w 1989 r. Refleksji historycznej towarzyszy ujawnienie korelacji zachodzących pomiędzy procedurami dyscyplinarnymi a funkcjonowaniem systemu więziennictwa w konkretnych warunkach społeczno-ustrojowych.

Subsydiarne znaczenie ma w tej rozprawie metoda statystyczna. Posłużyłam się nią w celu ilustracji niektórych aspektów praktyki funkcjonowania procedury dyscyplinarnej w sprawach funkcjonariuszy SW.

W bardziej konkretnym ujęciu opracowanie to zostało skonstruowane w oparciu o następujące dyrektywy metodologiczne:

- kompleksowości – problematyka postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy SW została w nim przedstawiona zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej,
- proporcjonalności – zagadnienia dotyczące tej procedury zostały omówione w odpowiedniej relacji do ich merytorycznej doniosłości,
- sekwencyjności – kinetyka postępowania dyscyplinarnego została przedstawiona w klasycznym ujęciu, od wszczęcia procedury do wykonania prawomocnego orzeczenia,
- erudycyjności – w opracowaniu zostały uwzględnione nie tylko dzieła z prawa karnego wykonawczego i administracyjnego, ale również z innych gałęzi prawa, także z tych o charakterze ogólnoteoretycznym,

---

⁴⁸ Por. T. Stawecki, P. Winczorek, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa 2003, s. 22.

⁴⁹ Por. S. Kasprzak, *Metody badawcze w prawie i prawie kanonicznym*, Nawkowyj Wisnyk 2011, nr 1, s. 313.

⁵⁰ Por. H. Olszewski, *Podejście historyczne w prawoznawstwie (w:) Metody badania prawa. Materiały Sympozjum, Warszawa 28–29 kwietnia 1971 r.*, red. A. Łopatka, Ossolineum 1973, s. 17 i n.

- interdyscyplinarności – wywody merytoryczne zostały przedstawione przez pryzmat ustaleń poczynionych w ramach różnych dyscyplin prawnych⁵¹.

Zastosowanie tych wszystkich metod i dyrektyw pozwoli na przedstawienie problematyki postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy SW z wielopłaszczyznowej perspektywy. W niniejszej rozprawie dominuje konwencja problemowa z subsydiarnym zastosowaniem ujęcia opisowego. To drugie akcentuje wielokroć kontekst praktyczny analizowanych zagadnień normatywnych.

---

⁵¹ Zagadnienie to omawiam bliżej w podrozdziale 3.3. tej rozprawy.

Rozdział 1

Aksjologia postępowania dyscyplinarnego w sprawach funkcjonariuszy Służby Więziennej

1.1. Podstawy aksjologiczne postępowania dyscyplinarnego

W społeczeństwach cywilizowanych przyjmuje się, że norma prawna może być uznana za obowiązującą przede wszystkim ze względu na uzasadnienie aksjologiczne; albo w postaci nakazanych przez nią czynów, albo w postaci dezaprobaty wobec czynów zakazanych, z punktu widzenia określonego systemu wartości¹. W przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej ma zastosowanie głównie druga ze wskazanych opcji.

Doktryna prawa za fundamentalną kategorię aksjologiczną uznaje godność, opierając się na poglądach czołowych filozofów nowożytnych². W tej materii zasługuje na uwagę uniwersalne twierdzenie sformułowane przez I. Kanta. W sposób nader trafny ujął on istotę problemu, stwierdzając, że: „Wszystko ma albo cenę albo godność. To co ma cenę, można zastąpić, (...) co zaś wszelką cenę przewyższa (...) posiada godność”³.

Filozoficzne poglądy uznające fundamentalne znaczenie godności ludzkiej zyskały aprobatę zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze. W wyroku TK

---

¹ Por. M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Uzasadnienie twierdzeń, ocen i norm w prawoznawstwie*, Warszawa 1988, s. 149.

² Z. Hołda, *Ochrona godności ludzkiej skazanego w toku odbywania kary pozbawienia wolności*, Palestra 1988, z. 7, s. 117.

³ Z. Duniewska (w:) *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, red. M. Stahl, Warszawa 2013, s. 132.

z dnia 30 września 2008 r., K 44/07⁴ przyjęto, że pojęciu „godności ludzkiej należy przypisać charakter wartości konstytucyjnej o centralnym znaczeniu dla zbudowania aksjologii obecnych rozważań konstytucyjnych”. Punktem wyjścia do dalszych rozważań będzie stwierdzenie, że pojęcie to występuje w rozmaitych znaczeniach. Jego etymologia ma łacińskie korzenie, gdzie *dignus* oznaczało osobę wartą czci i uszanowania. W płaszczyźnie filozoficznej jest ona pojmowana w nierozzerwalnej koincydencji z osobą ludzką. Godność osoby ludzkiej stanowi bowiem ontologiczną i konstytutywną cechę jestestwa⁵. Uniwersalny nakaz respektowania godności człowieka obejmuje więc – jak trafnie to podkreśla Z. Hołda – godność osobową, tożsamą z pojęciem człowieczeństwa, a nie godność osobowościową⁶.

Współczesna cywilizacja uznaje godność za źródło wszelkich wartości⁷. Według A. Rodzińskiego⁸ godność osoby ludzkiej jest nawet „wartością wartości”. W płaszczyźnie aksjologicznej jest więc kamieniem węgielnym, na którym budowany jest porządek prawny. W XX wieku godność człowieka stała się fundamentem uniwersalnych praw jako standard tego, co człowiekowi należne. W płaszczyźnie normatywnej na czoło wysuwa się Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, której art. 22 statuuje dyrektywę, że: „Każdy człowiek (...) ma prawo (...) do korzystania z praw (...) nieodzownych dla jego godności”. Z kolei art. 10 ust. 1 MPPOiP⁹ *explicite* odwołuje się do godności, określając zasady odnoszenia się przez władze publiczne do osób pozbawionych wolności i nakazując traktowanie ich w sposób humanitarny i „z poszanowaniem przyrodzonej godności osoby ludzkiej”. Dyrektywa ta *a fortiori* ma zastosowanie także do innych procedur o charakterze represyjnym, w tym także do postępowań dyscyplinarnych.

---

⁴ OTK-A 2008, nr 7, poz. 126, LEX nr 441911.

⁵ Por. B. Wojciechowski, *Interkulturowe prawo karne. Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*, Toruń 2009, s. 98.

⁶ Z. Hołda (w:) *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. Z. Hołda, K. Postulski, Gdańsk 1998, s. 32.

⁷ Por.: F.J. Mazurek, *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001, s. 7 i n.; *idem*, *Pojęcie godności człowieka. Historia i miejsce w projektach konstytucji III Rzeczypospolitej*, *Roczniki Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL*, Lublin 1996, t. VI, s. 5–41.

⁸ A. Rodziński, *Osoba, moralność, kultura*, Lublin 1989, s. 32.

⁹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

Również źródła prawa o charakterze regionalnym odwołują się w swych podstawach aksjologicznych do godności. W szczególności należy tu wskazać zasadę VI ust. 2 Aktu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie¹⁰ z 1975 r., w której podkreślono, iż wszelkie prawa i wolności wynikające z przyrodzonej godności są uznawane za istotne (*essential*) dla swobodnego rozwoju osoby ludzkiej. Także prawo Unii Europejskiej statuuje odpowiedniej treści dyrektywę. Zgodnie bowiem z art. 1a traktatu lizbońskiego¹¹ Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości oraz państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka. Ów akt, eksponując godność osobową człowieka jako pierwszą z najważniejszych wartości, wspólną państwom członkowskim, w sposób szczególny podkreśla znaczenie tej wartości. Uprawnia to do konstatacji, że godność osoby ludzkiej zajmuje pierwsze miejsce w systemie aksjologicznym Unii Europejskiej¹². Normatywnym potwierdzeniem powyższej hierarchii wartości jest art. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej¹³, który uznaje godność¹⁴ człowieka za nienaruszalną i nakazuje jej poszanowanie oraz ochronę. Zgodnie z utrwalonym w doktrynie¹⁵ poglądem przepis ten statuuje nie tylko prawo podmiotowe, ale także stanowi normę obiektywnego porządku prawnego, co nakłada na Unię Europejską i państwa członkowskie rozmaite obowiązki w zakresie jej poszanowania. Szczególne znaczenie ma ono dla wykładni praw „godnościowych”¹⁶, również co do zakazu poniżającego traktowania. Oznacza to, że dyrektywa nienaruszalności i ochrony godności człowieka ma zastosowanie także w postępowaniach o cechach represyjnych, a więc również w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW.

¹⁰ Por. *Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*, Warszawa 1980, s. 5 i n.

¹¹ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony dnia 13 grudnia 2007 r., Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569.

¹² Por.: P. Gilowski, *Podstawy prawne Unii Europejskiej (w:) Prawo Unii Europejskiej z uwzględnieniem Traktatu z Lizbony*, red. A. Kuś, Lublin 2010, s. 87; W. Jedlecka, *Godność człowieka jako podstawa aksjologiczna porządku prawa Unii Europejskiej (w:) Współczesne koncepcje ochrony wolności i praw podstawowych*, red. A. Bator, M. Jabłoński, M. Maciejewski, K. Wojtowicz, Wrocław 2013, s. 173.

¹³ Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391–407.

¹⁴ Por. T.T. Koncewicz, *Aksjologia unijnego kodeksu proceduralnego*, Warszawa 2010, s. 66.

¹⁵ A. Wróbel (w:) *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, red. A. Wróbel, Warszawa 2013, s. 51.

¹⁶ *Ibidem*.

Beata Baran – doktor nauk prawnych, związana z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego; autorka licznych publikacji dotyczących problematyki postępowania dyscyplinarnego, dostępu do informacji publicznej oraz ochrony praw człowieka.

W książce przedstawiono poszczególne etapy postępowania dyscyplinarnego funkcjonariuszy Służby Więziennej. Monografia w sposób kompleksowy prezentuje omawianą problematykę przez pryzmat standardów sprawiedliwości proceduralnej.

W pracy ukazano takie zagadnienia, jak:

- źródła prawa, funkcje i zasady postępowania,
- status podmiotów występujących w postępowaniu (zarówno uczestników, jak i organów dyscyplinarnych),
- uprawnienia i obowiązki stron oraz uczestników postępowania,
- przebieg postępowania dyscyplinarnego, odwołanie oraz wznowienie.

Opracowanie obejmuje zarówno badania dogmatyczne postępowania pierwszoinstancyjnego, jak i drugoinstancyjnego. Dodatkowo w publikacji została ujęta kwestia respektowania praw człowieka w stosunku do obwinionego funkcjonariusza. Praktyczny walor książki podnosi fakt, że zostały w niej omówione formularze wykorzystywane na poszczególnych etapach postępowania.

Monografia przeznaczona jest dla funkcjonariuszy Służby Więziennej, dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych, adwokatów, radców prawnych, prokuratorów oraz sędziów. Zainteresuje także naukowców zajmujących się problematyką prawa penitencjarnego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)